

Палько І.М.

*старший викладач кафедри соціальних технологій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ» У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Необхідність формування толерантності у спеціалістів соціальної сфери пов'язана з тим, що соціальна педагогіка / соціальна робота є унікальною серед професій, адже направлена на людину в цілому, таким чином, первинним інструментом є власне фахівець, отож, найперше, ефективний спеціаліст соціальної сфери – це толерантна особистість. Фахівець соціальної сфери зобов'язаний працювати з будь-якою людиною, що втрапила в складні життєві обставини, приймати людину такою, якою вона є, без засудження та демонстрації негативу [1, с. 5]. Власне потреба навчитися керуватися в своєму професійному житті принципом толерантності та актуальність даної тематики і зумовили введення у зміст професійної освіти майбутніх соціальних педагогів дисципліни «Основи формування міжкультурної толерантності», проте ефективність викладання даного курсу залежить від наявності комплексу навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Варто зазначити, що власне тема формування толерантності (в широкому значенні) є сьогодні актуальною серед українських науковців, зокрема, цій темі присвячені дисертаційні роботи Л. Бернадської, О. Волошиної, О. Гривої, О. Зарівної, Е. Койкової, В. Кукушкіна, О. Матієнко, В. Нечерди, Н. Скрипник, Ю. Тодорцевої та ін. Особливості формування міжкультурної толерантності (у лінгвістичному та соціально-педагогічному аспектах) відображені у дисертаційних дослідженнях А. Альошиної, Н. Барбелко, А. Богданової, А. Ладик, М. Маннанової, Г. Пілієвої, Л. Слобожанкіної, Л. Суржикової тощо. Однак, у вищезазначених працях поза увагою залишається проблема

формування міжкультурної толерантності у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Завдання статті: охарактеризувати методику викладання курсу «Основи формування міжкультурної толерантності» у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки.

Спецкурс «Основи формування міжкультурної толерантності» забезпечує фундаментальну підготовку студентів спеціальності «Соціальна педагогіка». «Основи формування міжкультурної толерантності» – це комплекс знань, поглядів та ідей, спрямованих на розвиток здатності визнавати існування іншої точки зору, багатоманітності культурних відмінностей на основі утвердження своїх позицій, у рамках універсальних прав і свобод, забезпечуючи розвиток критичного мислення, формуючи толерантні установки. Предметом курсу є теоретичне підґрунтя та практичний інструментарій формування міжкультурної толерантності фахівців соціальної сфери. Дисципліна посилається на положення і висновки педагогіки, соціальної педагогіки, соціальної роботи, гендерної педагогіки, соціально-просвітницький тренінг, соціально-педагогічного консультування, основи сценарної роботи соціального педагога, вступу до спеціальності, соціології, культурології, політології, психології, соціальної психології та ін.

Метою вивчення курсу «Основи формування міжкультурної толерантності» можна вважати підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів у галузі соціальної сфери завдяки оволодінню теоретико-методичними знаннями педагогіки толерантності та формування пізнавального інтересу до змісту навчального предмету; формування теоретичних уявлень про зміст міжкультурної толерантності як феномена, навичок діагностики та формування міжкультурної толерантності. Мета реалізовується шляхом забезпечення низки взаємопов'язаних завдань, а саме, необхідно: засвоїти систему знань з проблем міжкультурної толерантності, знайомство з основними її концепціями; формувати вміння і навички, необхідні для діагностики толерантності на різних рівнях функціонування; формувати вміння і навички, необхідні для практичного використання тренінгових програм, спрямованих на

розвиток міжкультурної толерантності у різних вікових, професійних, етнічних груп; розвиток творчого мислення, вміння аналізувати і оцінювати конфліктні ситуації, грамотно визначати шляхи і способи оптимального вирішення соціальних проблем; сформувати у студентів системний підхід до вивчення соціально-педагогічних явищ та здатність до опанування головних методів і форм соціально-педагогічної діяльності щодо формування міжкультурної толерантності; під час проведення практичних занять сприяти виробленню у студентів навчальних і професійних навичок за допомогою вправ, соціально-педагогічних задач, соціально-педагогічних ситуацій, дилем тощо; формувати у майбутніх соціальних педагогів толерантні установки; формувати досвід організовувати навчальну, корекційну, виховну роботу з клієнтами, ґрунтовану на принципах толерантності.

Курс «Основи формування міжкультурної толерантності» складається з одного модуля: «Теоретико-методологічні основи формування міжкультурної толерантності» (36 год.) та включає наступні змістові модулі: «Сучасні наукові підходи до вивчення проблеми толерантності, види толерантності та їх взаємозв'язок», «Межі» толерантності», «Культурологічні аспекти толерантності», «Міжкультурна толерантність в системі ціннісних орієнтацій майбутнього соціального педагога», «Критерії, показники та рівні міжкультурної толерантності», «Толерантна установка», «Конфлікти в соціальній сфері», «Технології діагностики толерантності та міжкультурної толерантності як її складової», «Модель формування міжкультурної толерантності як професійно важливої якості соціального педагога», «Соціально-педагогічний тренінг як технологія формування міжкультурної толерантності». Основними формами організації навчання на цьому етапі є інтерактивні лекції, практичні заняття, тренінг, консультації, позааудиторна діяльність, підготовка рефератів та самостійне вивчення літератури. Методи навчання: розповідь, пояснення, рецензування, проектування, моделювання, інтерактивний театр, форум-театр, тестування, використання діагностичних завдань, складання тематичного тезаурусу, наочність. Засобами контролю

успішності оволодіння студентами заданими знаннями й уміннями виступають самотійні роботи, підсумкові модульні роботи, залік.

Типологізація навчальних завдань при побудові навчально-методичного матеріалу з курсу «Основи формування міжкультурної толерантності» зумовлює виконання студентами 3-х рівнів завдань: I рівень – тестові завдання на репродуктивне відтворення базових категорій та понять курсу; II рівень – теоретичні знання на виявлення рівня сформованості методів пізнання студентами змісту навчальної дисципліни; III рівень – практично-орієнтовані завдання на виявлення рівня сформованості професійних компетенцій майбутніх соціальних педагогів [2, с. 107]; на цьому рівні студент повинен вміти застосовувати набуті знання і вміння до розв'язування завдань високого рівня складності на основі нестандартного підходу з обґрунтуванням основних етапів розв'язання.

Наведемо приклади першого рівня завдань, що полягає у відтворенні студентами навчального матеріалу за зразком (алгоритмом), з 4-х варіантів відповідей – правильна лише одна. Приклад тестового завдання:

Процес засвоєння етносом, групою індивідів, особистістю, вихованою в одній культурі, елементів іншої культури, субкультури, картини світу, зокрема прецедентних феноменів (текстів, імен, ситуацій, стереотипів мовного спілкування тощо); нова культура може повністю або частково прийматись або не прийматись:

- а) інкультурація;
- б) акультурація;
- в) культурний стереотип;
- г) маргіналізація.

Теоретичні завдання спрямовані на виявлення сформованості у студентів складних розумових операцій, узагальнення знань. Наприклад: проаналізуйте вплив міжнародного та національного права на формування толерантності; охарактеризуйте компоненти міжкультурної толерантності майбутнього соціального педагога; підберіть та проаналізуйте діагностичний інструментарій дослідження рівня міжкультурної толерантності.

Прикладами практично-орієнтованого типу завдань є наступні: підберіть та апробуйте 2-3 тренінгові вправи на подолання стереотипів; запропонуйте соціально-педагогічну ситуацію, в основі якої міжкультурний конфлікт в школі, напишіть консультативний діалог, опираючись на принципи толерантності; складіть алгоритм дій соціального педагога відносно дитини, до якої було системно застосовано «мову ворожнечі»; запропонуйте власну технологію формування міжкультурної толерантності майбутніх соціальних педагогів.

Такі структури побудови навчального курсу й організації процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів дозволяє розвивати творче застосування студентами знань та формувати в них досвід професійної, практичної та науково-дослідницької роботи [2, с. 109].

Проте, курс «Основи формування міжкультурної толерантності» майбутніх соціальних педагогів – це лише одна зі комплексних складових, що забезпечує процес передачі спеціальних знань, формування відповідних умінь, навичок, професійних цінностей і якостей особистості майбутнього спеціаліста поруч із введенням до змісту фахових дисциплін (циклу професійної та практичної підготовки) тем із зазначеної проблематики та поруч із включенням студентів спеціальності у діяльність Центру міжкультурної толерантності Студентської Соціальної Служби для молоді ЖДУ ім. І. Франка тощо.

Перспективними напрямками проблеми дослідження визначаємо експериментальну перевірку ефективності даного курсу та його впровадження у процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Список використаних джерел

1. Кривцова Е.В. Толерантность в профессиональной деятельности социальных работников : учеб. пособ. / Е.В. Кривцова. — М.-Берлин : Директ-Медиа, 2015. — 111 с.

2. Павлик Н.П. Навчальний курс —Психолого-педагогічна терапія// Н.П. Павлик // Актуальні проблеми соціальної сфери : [зб. наук. робіт викладачів і студентів / за ред. Н.П. Павлик]. — Житомир : Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2014. — С. 105—109.